

## STŘEDOEVRÓPSKÝ POHLED NA STREDOEURÓPSKE POHLADY (editoriál)

Mohlo by se zdát, že ohlašovat vstup nového vědeckého časopisu do současného mediálního prostoru vymezeného zejména publikační sférou slovenských univerzit je pouhým symbolickým gestem, které nevypovídá cosi podstatného o předpokládaných, přesto však nenaplněných ambicích vydavatele, editora, nebo nově se profilující zájmové skupiny. Přesto z tohoto zažitého pravidla mohou existovat čestné výjimky, k nimž by právě – podle mého skromného názoru – mělo patřit vydávání časopisu *Stredoeurópske pohľady*. Důvody k vyslovení takového „mírně“ optimistického výroku – lze tu parafrázovat ideu stredoeurópského Jaroslava Haška o založení Strany mírného pokroku v mezích zákona – spočívají především v jisté badatelské tradici a v tematicko-metodologické orientaci kmenového pracoviště Ústavu stredoeurópskych jazykov a kultúr na Fakulte stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre. Toto pracoviště, jehož jádro tvoří členové špičkového týmu *Stredoeurópske medziliterárne vzťahy* vedeného prof. Tiborem Žilkou, navazuje na výsledky kdysi slavné nitranské semioticko-komunikační školy, kterou obohacuje areálovou, kulturologickou a komparativní dimenzí, resp. novými metodologickými impulsy aplikovanými na výzkum historie, jazyka a literatury střední Evropy jako specifického sociokulturního systému s velkou intenzitou exogenních procesů.

Nový časopis neusiluje o detailní zmapování jedné národní literatury, její vrstvy či nosného tématu nebo relevantního žánru. Na druhou stranu si ani nechce nárokovat bezbřehé interpretační ponory do někdy „virtuální sítě“ světového písemnictví. Časopis *Stredoeurópske pohľady*, který chronologicky navazuje na zborník *Kultúra a súčasnosť* vydávaný v roce 2004 – 2018 (zásluhu na jeho vzniku má osobnost vědce a prozaika Petra Andrušky, dlouholetého pracovníka tohoto pracoviště), chce metodologickou otevřenost tematicky vztáhnout na politicko-historický a zejména kulturně-literárněvědný kontext střední Evropy jako složitého, vnitřně strukturovaného regionu mezi Západem a Východem založeného na touze po symbolické jednotě, ale i na skrytém diskursu moci, kde z blízkých sousedů se stávají nepřátelé na život a na smrt. Interdisciplinární založení časopisu zde umožňuje konfrontaci a dialog různých přístupů a koncepcí, které z rozmanitých úhlů mapují stredoeurópskou identitu jako jedinečnou výpověď o živé historii, lidské paměti i subjektivní zkušenosti. Redakční tým se v následujících číslech proto zaměří na mapování stredoeurópských archetypů, kulturních elementů a „imago“ či historických událostí, které tematizovaly, resp. formovaly prostor „malých národů“, prostor ohrožení a nejistoty, sblížování a vzdalování, emocí a racionálních reflexí. V popředí budou imagologicko-komparativní analýzy obrazu kultur, interpretace etnických stereotypů, menšinové etnosy včetně židovské kultury, literatura zemí současné V4 se svými vzdálenými i blízkými sousedy, odraz stredoeurópské multikulturality v slovesném textu, úvahy o stredoeurópskosti např. v tom smyslu, zda existují ryze „stredoeurópské“ žánry, akcentování společného i rozdílného osudu a vícejazyčnosti v habsburské monarchii i po jejím rozpadu či po pádu železné opony v roce 1989. *Stredoeurópske pohľady* svým zacílením na jazykovědnou, literární, kulturní a obecně uměnovědnou oblast poskytnou možnost publikovat recenzované vědecké studie metodologického, interpretačního či heuristického záběru, kde spojovacím klíčem se stane „postnacionální“, nikoli „postfaktická“ optika autorů, kteří se budou společně podílet na revitalizaci mezikulturního dialogu, na reinterpetaci společného osudu střední Evropy s komplementaritou jejich etnosů, jazyků, konfesí a poetik.

První číslo, které odráží klady a zápory jakéhokoli symbolického začátku a které vzniklo v rámci projektu VEGA 1/0629/17 *Etnické stereotypy v literatúre krajín V4*, představuje patnáct studií badatelů ze čtyř zemí (Česko, Maďarsko, Polsko a Slovensko). Tyto texty svým historicko-kulturním tázáním směřují spíše k problematice geopolitického vymezení místa Slovenska ve střední Evropě, resp. k odrazu relevantních politických událostí 20. století v slovesném textu či

v dobovém diskursu. Mária Bátorová poukazuje na dva základní sociálně-politické atributy slovenskosti: křesťanství a demokracii. Marta Germušková a Eva Vítězová uvažují o osmičkových výročích v slovenské politice a pedagogice, obdobně Jozef Brunclík analyzuje odraz osmičkové symboliky v poezii zapomenutého básníka Jána Motulka. Ján Gallik prezentuje duchovně-katolickou tvorbu autorů mimo oficiální literaturu na Slovensku a v Maďarsku po roce 1945. Jana Juhásová analogicky hledá stopy historie 20. století v litanických básnických textech. Peter Tollarovič mezioborově přibližuje reakci slovenských básníků na tzv. Vídeňskou arbitráž v letech 1938 – 1939. Zuzana Chrenková interpretuje kompoziční kategorii prostoru a jeho rekvizit v textech české (J. Weiss) a slovenské meziválečné literatury (J. Cíger Hronský). Agnieszka Janiec-Nyitrai zachycuje publicistickou reakci Karla Čapka na vznik Československa v roce 1918, zatímco Petr Kučera se zabývá filmovými adaptacemi vzniklými na základě próz Jana Otčenáška a Jiřího Weisse. K první světové válce se vrací prostřednictvím maďarských memoárů a deníků autorská dvojice Erika Bence a Lenke Kocsis. O kritické čtení monumentální Muchovy *Slovenské epeje* jako vizuálního mytologického symbolu nově vzniknutého Československa v roce 1918 se pokusila Eva Kapsová. Teologicky orientovaný příspěvek Milana Jozeka upozorňuje prostřednictvím autentického osudu slovanského papeže K. Wojtyly na zapomenuté kořeny západní a východní křesťanské tradice. Tomáš Móri připomíná vojenskou spolupráci Slováků a Chorvatů před revolučními lety 1948 – 1849 i v jejich průběhu a autoři Jaroslav Sommer a Vojtěch Jedlička sa věnují reflexi srpnových událostí roku 1968 ve vybraných československých, sovětských, českých a ruských periodikách.

Časopis bude publikovat příspěvky ve všech středoevropských jazycích, zejména v slovenštině a češtině, ale i v angličtině. Vzhledem k svému tematickému záběru bude určen odborné, ale i širší veřejnosti z většinové společnosti i etnických minorit. Redakční kolektiv zároveň uvítá jakoukoliv reakci či doplnění k prezentovaným textům, tak i ke koncepčnímu vymezení časopisu, který má ambice stát se interdisciplinární platformou na společné cestě ke hlubšímu poznání politických a kulturních dějin střední Evropy.

Za Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF v Nitre

Miloš Zelenka